

Poradnik języka neutralnego płciowo

(i niebinarnego trochę też)

Sybil Grzybowski

Rada Języka
Neutralnego

 zaimki.pl

Język niebinarny $\neq$ język
neutralny płciowo

Rada Języka
Neutralnego
zaimki.pl

Język niebinarny

język, który służy osobom niebinarnym do wyrażenia swojej płci w języku

Rada Języka
Neutralnego

zaimki.pl

Język neutralny płciowo

język unikający form gramatycznych wskazujących na płeć lub równoważący je

Rada Języka
Neutralnego

zaimki.pl

Dlaczego potrzebujemy języka neutralnego płciowo?

zjawisko męskiej dominacji językowej

męska dominacja językowa,
androcentryzm językowy

uprzywilejowanie gramatycznego rodzaju
męskiego w słownictwie, słowotwórstwie,
gramatyce oraz frazeologii.

Rada Języka
Neutralnego

zaimki.pl

Język jest androcentryczny,
ponieważ kultura jest
androcentryczna

Rada Języka
Neutralnego

zaimki.pl

androcentryzm - świadoma lub podświadoma praktyka stawiająca męskie spojrzenie na świat jako normę, a wszystko inne jako odchylenie od tej normy.

Rada Języka
Neutralnego

zaimki.pl

male bias, założenie męskości

założenie, że osoba o nieznaney płci jest mężczyzną;

uniwersalność podmiotu męskiego

→ użycie rodzaju męskiego w funkcji generycznej
(uniwersalnej)

Rada Języka
Neutralnego

zaimki.pl

Androcentryzm języka polskiego

kierowanie zwrotów ogólnych w rodzaju męskim

Czy jesteś pewny, że jesteś zaszczepiony przeciw odrze? Jeśli urodziłeś się przed 1975 r., lepiej sprawdź

Rada Języka
Neutralnego
zaimki.pl

Androcentryzm języka polskiego

kierowanie zwrotów ogólnych w rodzaju męskim

Wszyscy wiedzą, że podlaska
To najlepsza jest kielbaska
Od Chicago po Nebraskę
Každy żarłby te kielbaske

Androcentryzm języka polskiego

używanie rodzaju żeńskiego jako ogólnego w stereotypowo żeńskich sytuacjach

#1. Balsam do ust. Powinnaś zawsze mieć go pod ręką. Szczególnie jeśli masz spierzchnięte usta oraz oczywiście w zimę. Nie zajmuje on dużo miejsca, a będzie niezawodny. W szkole nakładaj go sporadycznie, kiedy będziesz miała taką potrzebę, ale wychodząc na zewnątrz, nigdy o nim nie zapominaj.

Androcentryzm języka polskiego

rodzaj męskoosobowy używany dla grup mieszanych

Lista aktorów, którzy wystąpili w ekranizacjach komiksów Marvela i DC jest dłuższa niż możecie się spodziewać. Zapewne z czasem powiększy się ona jeszcze bardziej, ponieważ popularność filmów o superbohaterów nie maleje. Ilu z waszych ulubionych aktorów mogliśmy zobaczyć po obu stronach?

Androcentryzm języka polskiego

rodzaj męskoosobowy używany dla grup mieszanych

Androcentryzm języka polskiego

zaimki nieokreślone wymuszające rodzaj męski

Pierwsza jazda Lucidem Air. "To absolutny majstersztyk!
Wreszcie ktoś zrobił auto lepsze od Tesli"

Wreszcie ktoś zrobił auto lepsze od Tesli" ... Lucid Motors ma być pierwszym start-upem po Tesli, który robi samochód elektryczny z ...
dzień temu

Rada Języka
Neutralnego
zaimki.pl

Androcentryzm języka polskiego

zaimki nieokreślone wymuszające rodzaj męski

Nikt nie będzie mi mówił jak mam żyć...

Bo nikt za mnie nie będzie cierpiał, nikt nie będzie za mnie kochał i nikt za mnie nie będzie umierał...

Androcentryzm języka polskiego

używanie rzeczowników rodzaju męskiego w znaczeniu neutralnym

325901	Felczer
264302	Filolog języka nowożytnego
264301	Filolog klasyczny
264303	Filolog polski
263301	Filozof
229201	Fizjoterapeuta
211103	Fizyk
211104	Fizyk medyczny
835001	Flisak - retman
343203	Florysta ^s

Androcentryzm języka polskiego

używanie form żeńskich tylko w przypadku zawodów stereotypowo kobiecych lub mniej prestiżowych

412001	Sekretarka
334402	Sekretarka medyczna
341102	Sekretarka notarialna
334201	Sekretarka w kancelarii prawnej
334305	Sekretarz konsularny
343914	Sekretarz planu filmowego
341103	Sekretarz sądowy

753501	Garbarz skór ^s
343903	Garderobiana !!!
751101	Garmażer

Androcentryzm języka polskiego

brak lub nieużywanie odpowiedników żeńskich i neutralnych zawodów i funkcji

Przyszłam do pani Anity z (jak się okazało) depresją. I mogę stwierdzić, że zdecydowanie za długo zwlekałam z wybraniem się do specjalisty. To było moje pierwsze doświadczenie z psychiatrą. Pani doktor od początku okazywała zainteresowanie moim problemem, była delikatna, ale konkretna, bardzo

Androcentryzm języka polskiego

androcentryczne nazwy grup mieszanych

wujostwo (język polski) [edytuj]

wymowa:

IPA: [vuˈjɔstfɔ], AS: [vuiɔstfɔ], zjawiska fonetyczne

znaczenia:

rzeczownik, rodzaj męskoosobowy^[1]

(1.1) wuj z żoną

dziadkowie

Androcentryzm języka polskiego

nazwy odmężowskie i odojcowskie

teściowa

synowa

Tuskówna rozrzutna jak ojciec - Niezależna

„Okazuje się jednak, że czasami Kasia Tusk przepłaca i to znacznie za nowe fatalaszki” – pisze fakt.pl. Ostatnio ...

10 lut 2013

Rada Języka
Neutralnego
zaimki.pl

Androcentryzm języka polskiego

męskość jako coś pozytywnego, kobiecość jako coś negatywnego

mężny

ojczyzna

słaba płeć

pizda

zniewieściał

męska rozmowa • męska decyzja • po męsku

babskie gadanie

męstwo

ciota

kurwa twoja mać

braterstwo

patronat

płeć piękna;

Rada Języka
Neutralnego
zaimki.pl

Androcentryzm języka polskiego

rodzaj niemęskoosobowy jako lekceważący

depr. M. i W. Im: (te) hutniki

dziady

kuloświry

kanary

Katole

karolaki

elgiebety,

Jak androcentryzm języka wpływa na odbiór komunikatu?

Badanie w języku polskim:

Bojarska, Katarzyna. (2011). Wpływ androcentrycznych i inkluzywnych płciowo konstrukcji językowych na skojarzenia z płcią. *Studia Psychologiczne*, 49(2)

Jak androcentryzm języka wpływa na odbiór komunikatu?

Komunikat w rodzaju męskim, np. *Kierowca potrącił rowerzystę*

Osoby odbierające komunikat wyobrażają sobie osoby ze scenki niemal zawsze jako mężczyzn

Jak androcentryzm języka wpływa na odbiór komunikatu?

Komunikat inkluzywny,
np. *osoba kierująca
autem potrąciła osobę
na rowerze*

Osoby odbierające komunikat wyobrażają sobie osoby ze scenki różnorodnie

Przykładowe skutki męskiej dominacji językowej

utrwalanie stereotypów płciowych

wymazywanie perspektywy kobiet i osób niebinarnych

utrwalanie męskości jako normy

utrwalanie mniejszego prestiżu zawodów stereotypowych o kobiecych

Jak tworzyć neutralne płciowo komunikaty?

Rada Języka
Neutralnego

zaimki.pl

Jak tworzyć neutralne płciowo komunikaty?

Neutralizacja

Równoważenie

Rada Języka
Neutralnego

zaimki.pl

Formy wymienne

- zapomniał**am**/zapomniał**em**/zapomniał**om** →
zapomniał**am/em/om**

Formy wymienne

- zapomniateś(aś) hasła?
- autor/autorka → autor/ka, autor(k)a

Formy wymienne

- zobacz więcej **jej_jego** zdjęć
- zapraszamy *wszystkie_ich*
użytkowniczeki_ków...
- czy wykona**ły_liście** zadanie?

Formy wymienne

- wystąpiło **kilkudziesięcioro artystek i artystów**
- **poszukiwana nauczycielka lub nauczyciel!**

Formy graficzne

- zrobił**x**ś, piękn**x**, on**x**, autor**xx**
- zrobił_ś, piękn_, on_
- zrobił*ś, piękn*, on*

Osobatywy

- podpis pacjenta → podpis osoby
badanej/leczonej
- młodzi i zdrowi powinni się szczepić → osoby
młode i zdrowe

Osobatywy

- Szanowni Państwo! → Szanowne **osoby**!
- osoba z niepełnosprawnością, osoby niebinarne, osoby uczestniczące w wydarzeniu, osoba trzecia itd.

Mnogi rodzaj neutralny

my byłośmy

wy byłoście

ona były

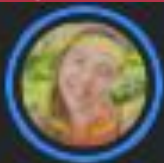
Unikanie form nacechowych płciowo

- *będziesz robił* → *będziesz robić*
- *przypomniałam sobie* → *przypomniato mi się*
- *czy mogłobyś mi pomóc?* → *czy możesz mi pomóc?*

Rodzaj “żeńskoosobowy”

użycie rodzaju żeńskiego i niemęskoosobowego
jako uniwersalnego

Rodzaj “żeńskoosobowy”

Maja Staśko

23 stycznia · 🌐

Czy jest tu tłumaczka lub poetka, która zdecydowałaby się przetłumaczyć świetny wiersz Amandy Gorman? A może takie

Rada Języka
Neutralnego
zaimki.pl

Rodzaj “żeńskoosobowy”

Ponadto - unikamy stereotypów i seksizmu językowego

~~męstwo~~

odwaga

~~obie płcie~~

wszystkie płcie

~~slaba płeć, płeć piękna~~ kobiety

Jak tworzyć dobre neutralne płciowo komunikaty?

- Wybierz formę, która najlepiej będzie pasować w danym kontekście i miejscu
- wymienne stosuj osobatywy, formy wymienne i ze znakiem zastępującym

Jak tworzyć dobre neutralne płciowo komunikaty?

- zwróć uwagę na to, czy nie przenosisz stereotypów płciowych
- słuchaj z pokorą opinii osób, których treści dotyczą
- poszerzaj swoją wiedzę na temat tego, jak nie wykluczać

Jak tworzyć dobre neutralne płciowo komunikaty?

- jeśli nie musisz mieć informacji o płci, nie proś o nią,
- jeśli musisz mieć informację o płci - zadbaj o inne opcje niż kobieta/mężczyzna

A niebinarna polszczyzna?

Rada Języka
Neutralnego
zaimki.pl

Manifest niebinarnej polszczyzny

Szanujmy osoby niebinarne, ich płeć i zaimki.
Misgendering to przemoc werbalna.

Manifest niebinarnej polszczyzny

Jeśli wybierasz zaimki dla siebie lub postaci niebinarnej, którą tłumaczysz, to polecamy rodzaj neutralny i neutratywy.

Manifest niebinarnej polszczyzny

ja byłom

ty byłoś

ono było

dobrze autorze, znane aktywistki itd.

Rada Języka
Neutralnego
zaimki.pl

Manifest niebinarnej polszczyzny

Zamiast „rodzaj nijaki” mówmy „rodzaj neutralny”.

Manifest niebinarnej polszczyzny

Przy zwracaniu się do osoby o nieznaney płci preferujemy formy z iksem i osobatywy.

Manifest niebinarnej polszczyzny

Mówiąc o grupie osób, używajmy mnogiego rodzaju neutralnego.